

V I E N Y B Ė

Oldest Lithuanian Newspaper in the World - Founded 1886

88 M. 14 N.

192 Highland Boulevard
Brooklyn, N. Y. 11207

1974 M. SPALIO (OCTOBER) 10 D.

Telephone
APplegate 7-7257

30 CENTŲ

Amerikos Lietuvių Kongresas

EDVARDAS ŠULAITIS

"Tebūna VIII Amerikos Lietuvių Kongresas didinga Amerikos lietuvių manifestacija, parodanti visam laisvajam pasauliui ir taip pat pavergtoms tautoms mūsų solidarumą, vieningumą ir niekada neužgesantį užsispyrimą ginti Lietuvos interesus. Tegul šis kongresas taip pat primena ir Amerikos politikams apie pavojus, kurie gali užklupti JAV, jei jos per daug pasitikės Sovietų Sąjungos detante politikos pažadais".

Tai dr. Kazio Bobelio, Amerikos Lietuvių Tarybos pirmininko, žodžiai skirti VIII Amerikos Lietuvių kongreso, įvykusio rugsėjo 27-29 dienomis Chicagoje dalyviams.

Kaip iš kongreso eigos buvo galima patirti, rengėjams šie tikslai visiškai nepavyko: šiame Kongrese nebuvo atstovaujama viena pagrindinių krašto lietuvių organizacijų - Lietuvių Bendruomenė; taip pat jis liko be atgarsio didžiojoje amerikiečių spaudoje, iš kurios Amerikos politikai galėtų sužinoti apie jame linksniuotą Sovietų Sąjungos nedorybes.

Negana to, Kongrese pasistengta lyg ir aprobuoti nuo organizuotos ir seniai veikiančios Lietuvių Bendruomenės atskilusią mažą grupelę, kuri niekieno nerinkta, bandė ir tebebando kalbėti visų Amerikos Lietuvių Bendruomenės narių vardu. Ta prasme Kongreso rengėjai kaip tik neparodė vieningumo ženklų, bet įnešė daug kartėlio į bendrą lietuvišką veiklą.

ALTos suvažiavimas

Kongreso išvakarėse Pick Congress viešbutyje įvyko ALTos 34-asis suvažiavimas, kurį atidarė vicepirm. T. Blinstrubas. Jo prezidentą sudarė: kun. A. Stašys, P. Dargis, dr. K. Šidlauskas, dr. V. Šimaitis. Buvo sveikinimų, Tarybos sudarymas, įvairių ALTos pareigūnų pranešimai, rezoliucijų bei sveikinimų priėmimas ir kt. Įdomu, kad čia suvažiavimą sveikino nuo organizuotos LB atskilęs A. Juškevičius, o taip pat kitas atskilėlių veikėjas dr. Z. Danilevičius. Iš teisėjų LB veikėjų niekas nebesveikino nei ALTos suvažiavimo, nei sekančias dvi dienas vykusio Amerikos Lietuvių Kongreso. Taip pat Kongreso garbės komiteto narių tarpe nebuvo nei PLB pirmininko, nei JAV LB centro valdybos ar LB Tarybos pirmininkų.

Į suvažiavimą atsilankė ir muzikas Aloyzas Jurgutis, kuris praėjusį pavasarį, besilankydamas su Lietuvos turistų grupe Jugoslavijoje, sugebėjo pasiekti Italiją ir ten pa-

prašė pabėgėlio teisių. Jis BALFo pastangomis atvežtas į Chicago ir čia, galima tikėtis, bus įkurdintas. Jurgutis čia tarė trumpą sveikinimo žodį.

Kongreso pradžia

Šeštadienį ryte tame pačiame viešbutyje prasidėjo pats Kongresas. Į jo atidarymą atėjo apie 400 žmonių, nors popietiniuose posėdžiuose tedalyvavo apie 150, o sekmadienį apie 120.

Kongresą pradėjo ALTos Chicago skyriaus pirmininkas J. Belūnas, o oficialų atidarymą atliko ALTos pirm. dr. K. Bobelis. Sugiedoti himnai, paskaityta malda. Iš amerikiečių pusės sveikino Cook County tarybos pirm. George Dunn, o tada prasidėjo lietuvių sveikintojų virtinė, kurią pradėjo abudu lietuviai vyskupai - V. Brizgys ir iš Europos atvykęs A. Deksnys.

Sveikino garbės konsulė Chicagoje J. Daužvardienė, VLIKo pirm. dr. J. Valiūnas, Amerikos Latvių Sąjungos pirm. dr. I. Spilners,

Iš k. į d. Lietuvos Gen. Konsulė J. Daužvardienė, vysk. A. Deksnys, Aloyzas Jurgutis, kurį pristato ALTos pirmininkas dr. K. Bobelis.

S. Noreikos nuotrauka

muzikas A. Jurgutis ir kt. Šalia Kongreso vedėjo pakviestųjų sveikintųjų prisistatė ir eilė dalyvių kalbėtojų, kurie norėjo prabilti savo grupės vardu. Tokių tarpe buvo ir dr. Danilevičius, pasisakęs kalbėsiąs "visų lietuvių" vardu. Jis šalia įvairių skambių frazių, prasarė, jog skilimas Lietuvių Bendruomenėje pasibaigė. Po jo kalbos dr. Bobelis pažymėjo, kad čia kalbėjo naujasis LB prezidento pirmininkas. Iš to buvo galima suprasti, jog

Kongreso rengėjai aprobavo atskilėlius nuo organizuotos Lietuvių Bendruomenės, pradėdami dalinti įvairius titulus.

Dr. B. Kaslo paskaita ir banketas

Tą pačią dieną buvo kelios paskaitos, iš kurių pažymėtinas dr. Bronio Kaslo skaitytas pranešimas "Žmogaus teisės Sovietų Sąjungoje". Paskaitininkas, Wilkes kolegijos politinių mokslų ir šių laikų istorijos (Tąsa 3 puslapy)

LIETUVIS PALIKO \$368,000 NEW YORKO BIBLIOTEKAI

Martin Radtke

New Yorke spalio 1 miesto centrinėje bibliotekoje paminėtas iš Šilutės kilęs Mažosios Lietuvos lietuvis Martin Radtkė. Jo garbei miesto bibliotekoje prie 5 Ave. ir 42 St. atidengta memorialinė lenta.

Prieš iškilmes, 10 v. ryto apie 80 kviestų svečių buvo pavaišinti kavute ir supažindinti su miesto ir bibliotekos dignitarais. Iškilmės pagrindiniame įėjime į biblioteką vyko 11:30 pirmame aukšte. Dalyvavo apie 250 žmonių. Būrys lietuvių,

tautiniai drabužiais. Kalbėjo Deputy Mayor James A. Cavanaugh. Jis ir atidengė memorialinę lentą. Kalbėjo ir miesto bibliotekos direktorius Richard W. Couper.

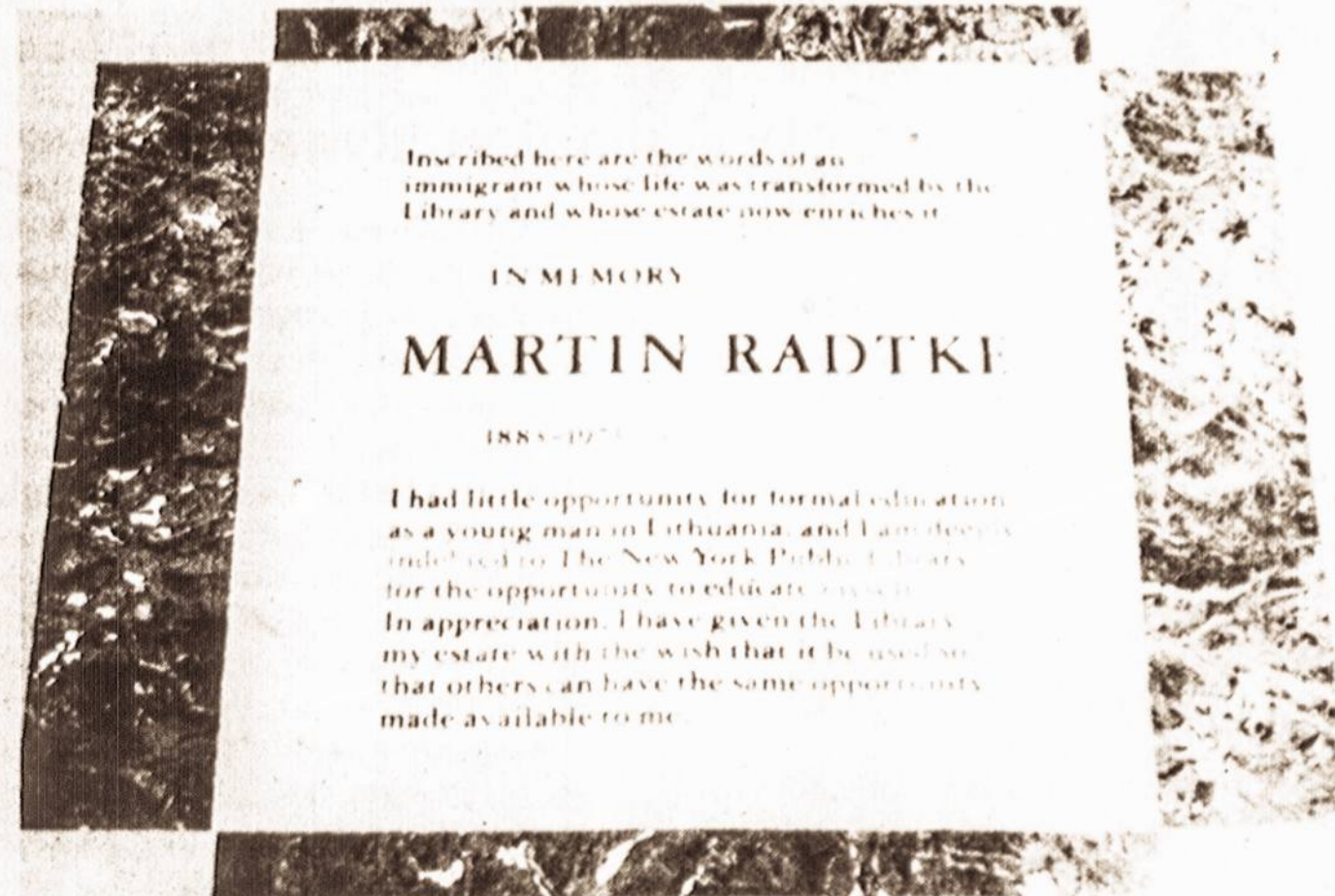
Bibliotekos rėmėjai surašyti lentose ant sienų. Bet memorialinė lenta, įmūryta didžiajame take įėjus į biblioteką.

Radtkei biblioteka buvo jo universitetas, užtai jai paliko savo

santaupas \$368,000. Apgailėjo, kad negalėjo palikti daugiau, nes investicijų vertybės sumažėjo.

Bibliotekos direktorius praeitais metais gavo Radtkes testamentą. Jį palikimas nustebinęs. Geradario beveik niekas nežinojo, o paliko tokia didelę sumą.

Radtke buvo gimęs 1883 Šilutėje. Mažojoj Lietuvoj, kur tebegyvena (Tąsa 10 pusl.)

Martin Radtkes paminklinė lenta.

VIENYBĖ

THE OLDEST LITHUANIAN NEWSPAPER IN THE WORLD

was established in 1886 by Juozas J. Paukstys in Plymouth, Pa. Entered as Second Class Matter October 23, 1907, at the Post Office in Brooklyn, N. Y. VIENYBĖ owners are: Valerie Tysliava and Joseph N. Tysliava. Published bi-weekly by Valerie Tysliava and Joseph N. Tysliava. Editor: Jonas Valaitis; Managing Editor Valerie Tysliava; Assistant Ann Waivada; Business Manager and Photo Editor Joseph N. Tysliava; Senior Editor Vytautas Sirvydas; English Editor Demie Jonaitis; Contributing Editors: Juozas Kreivenas, Edvardas Sulaitis, Vytautas Zalarorius.

SUBSCRIPTION RATES: \$7.00 for one year. Advertising rates on application. All rights reserved. EDITORIAL and ADMINISTRATIVE OFFICES at 192 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Telephone: APplegate 7-7257.

LIETUVIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA IR VIENYBĖ

Centrinės lietuvių organizacijos šiemet parodė daug veiklumo. SLA 58-asis Seimas Bostone praėjo didžiausio vieningumo ženkle. Iškilmingai paminėti veiklos 88-ieji metai. Pasidžiaugė gautais arti pusšimčio naujų narių. Planingai, balsų dauguma, sekantį seimą nutarta šaukti 1976 m. Chicagoje. SLA Pildomoji Taryba, Chicagos 6-oji apskritis ir Chicagos bei apylinkės Kuopos jau pradėjo ir darbus sekančiam seimui. Belieka ir 59-ajam seimui tikėtis geriausios dovanos - gauti jei ne tūkstantinę naujų narių, tai bent tiek, kiek Bostono ir apylinkės lietuvių 58-ajam seimui ją padovanojo. Taigi, SLA veikia planingai.

Lietuvių Darbininkų Susivienijimas taip pat buvo sušaukęs 21-ąjį savo seimą Pittsburgh, Pa. ir paminėjo savo veiklos 44-uosius metus. Pasidžiaugė, kad į savo gretas įjungia vis daugiau jaunimo.

Seimą buvo sušaukusi ir Lietuvos Vyčių organizacija, kuri paminėjo savo 61-erių metų amžiaus sukaktį, pasidžiaugė, kad į savo lietuvių jaunimo tarpą įjungia vis daugiau čiagimių jaunuolių.

Amerikos Lietuvių Vargonininkų bei muzikų suvažiavimas šiemet įvyko Brooklyne, N. Y. Tai organizacija, veikianti jau per 63 metus. Tarp nutarimų užsibrėžė aktyviai dalyvauti JAV 200 m. sukakties minėjime 1976 m.

Šiomis dienomis įvyko ir Amerikos Lietuvių Tarybos 34-asis suvažiavimas. Nors oficialiai Taryba suorganizuota 1941 m., ji veikė daug anksčiau kitais vardais. Tarybos vardas buvo panaudotas pirmiausiai New Yorke.

Amerikos Lietuvių 8-asis Kongresas taip pat labai sena organizuota lietuvių bendruomenė. Jame dalyvavo per 400 delegatų.

Amerikos Lietuvių senosios kartos įsteigtosios ir puoselėjamos organizacijos sėkmingai veikia per daug metų tik dėl to, kad jose klesti demokratiškos, o ne diktatūriškos pažiūros. Nežiūrint kiek bebūtų skirtingų minčių, skirtingai galvojančių veikėjų, norinčių savo mintį praveisti, kilus nuomonių skirtumui, nusileidžia didžiumos nuomonei.

Lietuvių Bendruomenė įsikūrė Hanau, Vokietijoje. Su naujaisiais ateiviais į JAV atsikėlė ir Lietuvių Bendruomenės Centras. Vietoj sustiprinti senąsias lietuvių organizacijas, įsijungti į jų veiklą, dauguma naujųjų jungėsi į savąją Bendruomenę. Dalis naujųjų ateivių įsijungė į senųjų organizacijas. Dalis senųjų amerikiečių, ir net čia gimusių, įsijungė į Lietuvių Bendruomenę. Bet Bendruomenė nei narių skaičiumi, nei veiklos rezultatais nepralenkė didžiųjų lietuvių susivienijimų.

Kodėl Bendruomenė neišaugo, nesustiprėjo? Atrodo, kad tai įvyko dėl demokratiškumo, susiklausymo stokos, dėl noro savo galvoseną prievarta primesti kitam.

Rezultate - bendruomenė šiemet skilo. Gaila, labai gaila! Pasiteiravus, paaiškėjo dar ir kitų priežasčių, be aukščiau minėtųjų. Pasirodo, vyriausia priežastimi - ryšiai su Lietuvoje gyvenančiais giminėmis. Vieni nori būti "sustingę", nors ir keičiantis gyvenimui - užsispyrus nepasikeisti, laikytis Clevelando "nutarimų", kiti jokiū būdu negali suprasti, kokios jėgos begali jiems uždrausti užmegzti ar palaikyti ryšius su savaisiais, nežiūrint kur ir kokioje politinėje santvarkoje šie begyventų! Kai kuriems, po ilgų metų, jau ir iš šio pasaulio teko iškelti su savaisiais Lietuvoje nepasimačius. . . To skaudaus nuostolio niekas negali atitaisyti.

Vienos organizacijos irimas visuomenę labai paveikia. Paveikia ir kitas organizacijas, suirutės plečiasi kaip kokia užkrečiama liga.

Inteligentiškieji, plačiau galvojančios bendruomenės nariai turėtų surasti bendrą kalbą, surasti būdus būti vieni kitiems tolerantiškesni, neisakinėti, su kuo jie gali bendrauti, su kuo ne. O gal tai kieno nors noras gerai apgalvotu planu lietuvius dar daugiau suskaldyti?

Jonas Valaitis

Bronys Raila Brooklyne

Bronys Raila, sulaukęs pensininko amžiaus, nutarė pavažinėti ir paskaityti paskaitų. Pareikšti minčių, kuriomis panorą pasidalinti. Pradėjo keliauti nuo pačios tolimiausios didžiosios paatlantio kolonijos - Boston, Mass. Keletai dienų sustojo New Yorke dr. Paprocko globoje ir pasinešė vidurvakarių link keliauti iki Chicagos.

Brooklyne Railos paklausti susirinko apie 100 žmonių, idomiai kalbėjo apie valandą laiko.

Liudniau nuteikė, primindamas, kad visą laiką tauta blaškosi.

Peržvelgė Lietuvos istoriją.

Viduramžiais, kai lietuviai buvo stiprūs kardu, klydo, kad dėmesio nekreipė nei į savo kalbą, nei rašybą. Užkariautosios žemės nebuvo sulietuvintos, užkariautosios tautos nenutautintos.

Kariškiai, ikėlę koją į užkariautas žemes, savo lietuviško pėdsako nepaliko. Jei viduramžiais lietuviai savo tautą būtų kultūriniai raštais puoselėję, šiandien turėtume ne 3, bet 80 milijonų lietuvių tautą.

Prisipažino turįs "silpnus principus" . . . Esą, kintanti gyvenimo srovė ir ji gyvenimas skatinąs keis-

(Nukelta į 12 puslapį)

IŠ KAIRĖS IR IŠ DEŠINĖS

Girnakalis

Solidarumas tautinis, bet kailiai avių, o širdys vilkų. . .

Lietuvių išeivijos gyvenime jau nuo seniau buvo prieštaravimų. Daugelio veiksmų su maždaug tais pačiais veikimo barais buvimas maišėsi su asmeniškumais. Asmeniškumams vietos buvo ypač dėl to, kad visiems veiksmams trūko didesnio masto vadų, o išeivijos politinė veikla buvo itin sunki. Tėvynės laisvinimas ne kartą pasibaigia laisvintojų tarpusavio rietenomis, kur laimėtojų nebūna. Daug kas su tokiu veikimu apsirato, bet visada pakako ir efektingesnės veiklos ieškotojų.

Išeiviją visiškai sujaukė santykiai su tėvyne. Tėvynė tarybinė: kur čia nepriklausomybė ir priklausomybė, kur patriotizmas ir internacionalizmas, kurie okupantai ir kurie okupuotieji, ko vertas lietuvis ir ko vertas didysis brolis rusas, kur . . . kur . . . - daugybė problemų, vis nelengvų, o jų sprendimą sunkina pačių išeivių nesusingavimas tarp tautinėse ir tautinėse situacijose. Laikas eina: senieji sensta, jaunieji bręsta, visokių pagundų gausu. . . Tėvynės laisvinimo veikla kokių konkrečių laimėjimų neturi, neviltis didėja. Vis labiau grėsmingas naujas priešas: generolas Laikas. Pini-gą galima uždirbti, bet uždirbk, žmogus, laiko, kurio čia reikia dešimtmečių, o gal net šimtmečių!

Ar kam patinka ar ne, bet tenka prisipažinti, kad išeivija santykių su tėvyne problemos neišsprendė. Tas klausimas išeivijoje pasėjo daug nerimo, susiskaldymo. Net ir visų veiksmų konferencija tesukūrė, tokias rezolucijas ir tokias rekomendacijas, kurios sudarytos ne iš studijų, bet iš nuotaikų. Clevelando rezolucijos davė ne sprendimą, o nuvedė į seno tipo raganų gaudynes.

Susidarė savotiška būklė, kai ryšių su tėvyne šalininkas yra apšaukiamas tėvynės išdaviku, visuomenėje sugadinama jo reputacija ir vardan tėvynės reikalų toks žmogus šalinamas iš tautinio darbo. Gi mūsų tiek nedaug, kad yra reikalingas kiekvienas žmogus. Pvz., yra istorinis nesusipratimas, kai aukštąjį pedagoginį pasiruošimą turinti mokytoja vaikšto be darbo, nes "nusikalto" lydėjusi dukterį lankyti tėvynės, o vietos lietuviškoje klasėje dirba asabos, kur "varna" linksnuojama pirmąja linksnuote. . .

Lietuviškųjų barų žmonės apšaukinėjami įtarimais, o to apšaukinėjimo "geri" ir efektingi rezultatai kai kam yra kapitalas, kuris prašosi išnaudojamas. Ir taip "kaltais" buvo atrasta kunigų, redaktorių, žymūs skautų bei ateitininkų vadai ir t. t. Apšaukėjai nemėgsta tokių temų, kaip: kultūrinis nuosmukis, lietuvių kalbą dargą lietuviai, nutautimas per mišrias šeimas ir t. t. - "nepastebi" tokių reiškinių, kurie išeivijos lietuvių naikina. Tai ir kyla įtarimas, kad ši superpatriotinė kova su iškrypimais tikrumoje tėra begėdiška priedanga tokių žmonių, kurie kažkokiais sumetimais dirba destruktivių darbą.

Kad čia turime reikalo su destruktoriais, matosi kad iš šitokio reiškinių. Su destruktoriais didžioji lietuvių spauda nesileidžia į polemiką. Tokį ignoravimą destruktoriai pergyvena, jie norėdų polemikos. Bet kai šen ten pasirodo įtarinėjimų apie tarp lietuvių atsiradusius balsus "iš kitur", tada šie destruktoriai nusiduoda įtarinėjimų nepastebėję, nereaguoja.

Atkaklus bandymas iš "frontininko" padaryti keiksmazodį irgi veda į tai, kad bandytojai patriotizmu ir lietuvių dangsto kažką, ko viešai nerodo. Ypač užkliuvo vaikų ekskursija į Lietuvą, nors dar niekas neįrodė, kad ta ekskursija būtų kam nors pakenkusi. Už ekskursiją "lietuvių gynėjai" su nesuprantamu atkaklumu kaltina frontininkus ir net Bendruomenės vadus, nors nei frontininkai nei Bendruomenės vadai čia ir nagų nebuvo prikišę, o tai ir patikrinti nėra sunku.

Kad destruktoriai "lietuvių gynėjai" net ir Jonynienės vadovėlių rado prokomunistišku, nereikia stebėtis. Jiems gal patiktų, kad lietuviškose klasėse iš viso nebūtų vadovėlių. Juk Chicagoje jau "pavyko" iš mokyklų pašalinti organizuotą lietuvišką meno saviveiklą. Išnyko koncertai, šventės ir radijo pasirodymai su dainomis ar tautiniais šokiais ar su kokia kita vaikų saviveikla. Sunku patikėti, kad čia turime reikalo tik su neišmanėliais, kurie nesuprastų, kas šią lietuvišką veiklą sunaikino. Vilkų širdys, o avinų kailiai.

Aišku, visuomenę ir Bendruomenę skaldantis judėjimas remiasi ir gerais norais. Gausu naivaus patriotizmo, lietuviško nuoširdumo, troškimo aukotis ir kovoti dėl tėvynės. Tačiau į susiskaldymus, į nerimo ir nepasitikėjimo skleidimą, į priešų ieškojimą ten, kur jų nėra, ir bolševizmu susitepusiais priskaitymas tų, kurie tikrai niekur dėti, - visa tai nėra geros valios ir patriotizmo vaisiai.

Sis klausimas yra svarbus. Reiktų kokių viešų diskusijų ar simpoziumų, kuriame būtų aiškinamasi iš kur kojos dygo antrajai Bendruomenei ir su ja einančiai spaudai.

Prašo JT ir vokiečių kalbos

Bona. - Vakarų Vokietija, Rytų Vokietija ir Austrija padavė Jungtinėms Tautoms prašymą, kad į Generalinės Asamblėjos darbotvarkę būtų įrašytas vokiečių kalbos įvedimo Jungtinėse Tautose klausimas. Oficialios JT kalbos: anglų, prancūzų, ispanų, rusų ir kinų. Bus greitai įvesta arabų kalba.

Šveicarija prie šio prašymo neprišėdė, nes ji Jungtinėms Tautoms nepriklauso. Pasaulyje gyvena apie 220 milijonų vokiečių, kurių 100 mil. kalba vokiečių kalba.

Naujos kalbos įvedimas Jungtinėms Tautoms kainuoja apie 1.4 mil. dol. daugiau. V. Vokietijos vyriausybė neatsisakytų padidinti savo įnašą, jei būtų įvesta ir vokiečių kalba.

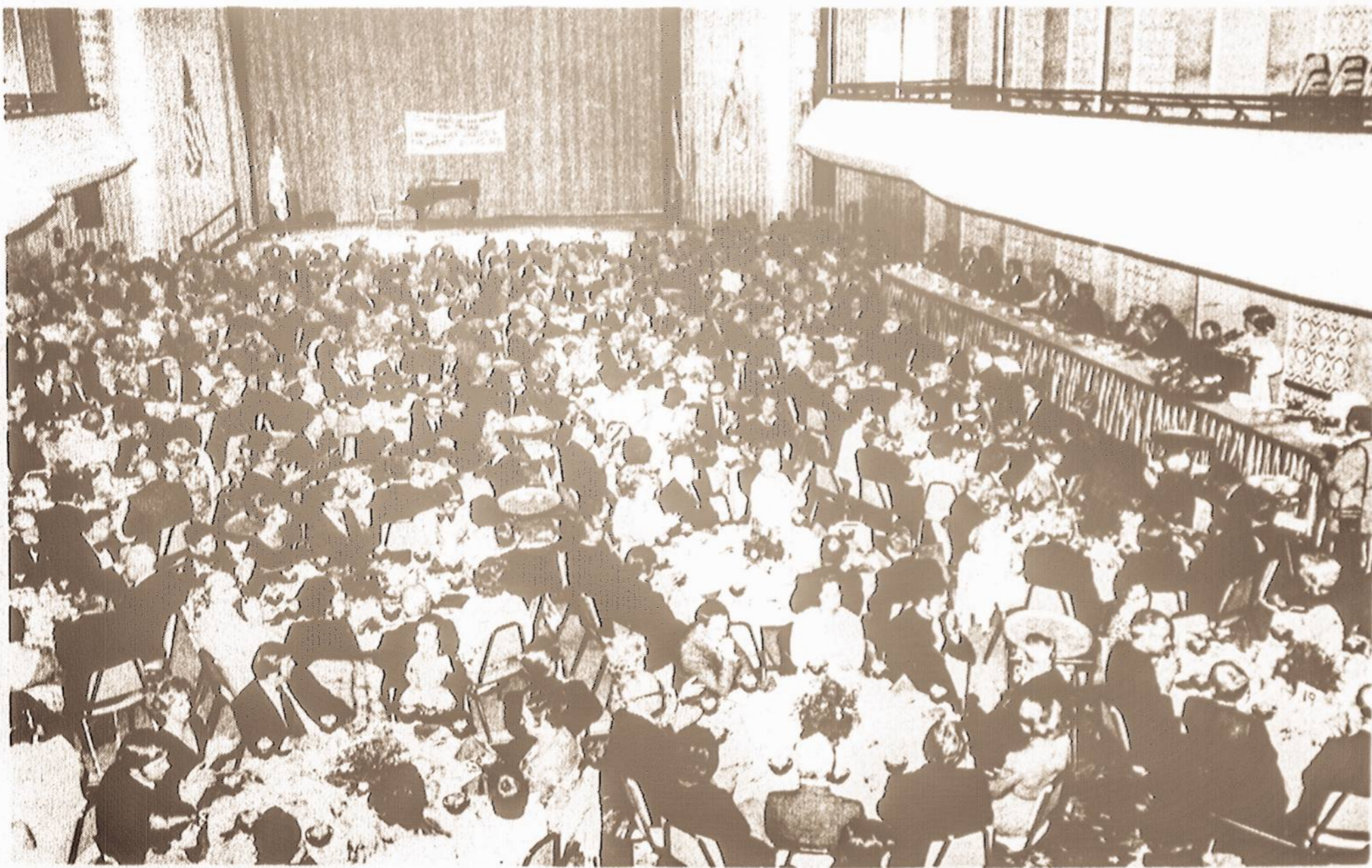
VIENYBĖ, 1974 m. spalio-Oct. 10 d.

Amerikos Lietuvių Kongresas

Bendram Kongreso vaizdas nuo scenos.

Edv. Sulaičio nuotr.

Bendras banketo vaizdas.

V. Noreikos nuotr.

(Atkelta iš I puslapio)

profesorius, gana išsamiai apžvelgė savo temą. Kalbėjo gerokai akademiškai stiliumi, kas kitiems kongreso dalyviams, atrodo, nelabai patiko, nes po paskaitos kai kurie karštesnieji pradėjo paskaitininką mokyti, o kai kurie net iš salės išėjo.

Tačiau daugiausia publikos bei dėmesio susilaukė ne Kongreso iškilmingoji dalis ar paskaitininkai, bet banketas, kuris vyko šeštadienio vakare. Čia ir publikos buvo daugiausia (apie 800). Banketo dėmesio centre buvo ne amerikiečių ar lietuvių politikieriai, bet aktorė Rūta Lee-Kilmonytė, kuri vadovavo programai. Meninėje banketo dalyje pasirodė du solistai: Audronė Simonaitytė ir Algirdas Brazis, kuriems akomponavo Aldona Brazienė. Iš amerikiečių politikų buvo senatorius Roman Hruska (respublikonas iš Nebraskos), kuris buvo pagrindiniu kalbėtoju. Taip pat kal-

bėjo ir kongresmanai: Edward Derwinski ir Robert Hanrahan. Paskutinysis daug rūpinosi ir tebesirūpina Simo Kudirkos reikalais. Kalbėjo Los Angeles Times korespondentas Murray Seeger, gavęs Lietuvių Gydytojų Sąjungos premiją už straipsnius iš Maskvos lietuviškais reikalais.

Buvo visa eilė ir kitų kalbėtojų. Apie 80% visos programos buvo atlikta anglų kalba, nežiūrint, kad kai kurie kalbėtojai gana silpnai ją mokėjo. Žinoma, daugumas dalyvių buvo patenkinti, kuomet buvo progą ne tik morališkai sustiprėti, bet taip pat galima pastiprinti savo kūną skaniais valgiais bei gėrimais.

Mišios ir kongreso pabaiga

Sekmadienį ryte kongreso dalyviai suėjo į šv. Petro katalikų bažnyčią Chicagos miesto centre, kur vyko mišios. Jas aukojo Euro-

pos lietuvių vyskupas Antanas Deksnys, asistuojant jėzuitų kunigui Kęstučiui Trimakui ir marijonų kunigui Vytautui Bagdonavičiui. Pamokslą lietuvių ir anglų kalbomis pasakė prel. Jonas Balkūnas iš Maspeth, N. Y., o po mišių maldą sukalbėjo Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios gen. superintendantas kun. Stasys Neimanas. Keista, kad mišios buvo atliktos anglų kalboje, tik giesmės ir kai kurios maldos lietuviškai. Kadangi mišios vyko sekmadienio ankstyvą rytą, tai amerikiečių maldininkų bažnyčioje nedaug tebuvo, o lietuviams tarpusavyje vargu ar reikėjo angliškai melstis.

Po pietų kongreso dalyviai, tik labai praretėjusiomis eilėmis, sugrįžo į tą patį Pick Congress viešbutį baigiamajam posėdžiui. Čia paskaitą skaitė Jūratė Jasaitytė, kalbėjusi

tema "Jaunosios kartos lietuvių vaidmuo Lietuvos laisvinime".

Po diskusijų dėl paskaitoje iškeltų minčių, kun. Juozas Prunskis padarė kongreso išvadą, gana liaupsinančiai įvertinęs kongresą, nors kiti dalyviai, kaip atrodė, raukėsi, jog jis nepakankamai išgyrė ALTo darbus.

Baigiamosios pastabos

Reikia pasakyti, kad rengėjai įdėjo nemažą darbo ir lėšų, suburti gana didelį skaičių dalyvių sudaryti programą ir ją praveisti. Taip pat iliniam stebėtoju, kuris yra toliau nuo visokių partinių rietenų ir save patriotais vadinančių veržimosi į valdžią kovų, galėjo susidaryti įspūdis, jog čia susirinko visi tikrai geri kovotojai už lietuviškus reikalus. Tačiau, nors ir neformalus rengėjų aprobavimas atskilėlių nuo Lietuvių Bendruomenės organizacijos ir tokių žmonių vadinimas neturimais titulai, yra niekas kitas, kaip pasijuokimas iš tų nuoširdžių veikėjų ir darbuotojų, kurie laikosi demokratinio ir krikščioniško principo: paklusti daugumos valiai, laikytis organizacijos įstatų, nekelti savęs į aukštybes, neniekinti savo artimo ir t. t.

Atrodo, kad kai kuriems veikėjams bei jų spaudai (Naujienuoms ir Laisvajai Lietuvai) prireikus parako jų kovai prieš frontininkus bei "bendradarbiautojus", jie gana apgalvotai panaudojo šį Amerikos Lietuvių Kongresą kaip priemonę prarajai tarp lietuvių gilinti. Vargu ar tų laikraščių leidėjai dėl vieno kito dolerio gali tikrai pasigirti jų užimama linija. Vargu ar dėl to bus nauda ir Lietuvos laisvės reikalams, kuomet kongrese nedalyvavo visi organizuoti didžiųjų išeivijos lietuvių organizacijų veikėjai.

Sen. Roman Hruska (R. Nebraska) banketo pagrindinis kalbėtojas.

George W. Dunne, President Cook County Board of Commissioners, sveikina Kongresą.

(Tąsa 4 pusl.)

LIETUVIŠKOJE CHICAGOJE

Kongresui vadovavo: kun. A. Stasys, T. Blinstrubas, L. Šimutis, dr. K. Bobelis, SLA Prezidentas P. P. Dargis ir dr. K. Sidlauskas.

Kairėje kongresmonas E. Derwinski, dr. K. Bobelis, dr. D. Gudraitis, ir žurnalistas Murray Seeger, sveikina banketo dalyvius, gavęs Illinois Lietuvių Gydytojų Dr-jos premiją. V. Noreikos nuotr.

Iš Lietuvos per Jugoslaviją ir Italiją į Ameriką pasitraukęs muzikas Aloyzas Jurgutis Amerikos Lietuvių Kongrese Chicagoje susitinka su Amerikos lietuviais muzikais prof. A. Aleksiu iš Waterbury, Conn., [viduryje] ir dr. L. Šimučiu iš Chicago.

Registruojasi į Amerikos Lietuvių VIII kongresą Chicagoje Pick Congress viešbutyje. E. Sulaičio nuotr.

Bronį Railą jo 50 metų žurnalistinio darbo sukakties proga pagerbė chicagiečiai spalio 4 d. Tautiniuose namuose. Rengėjai buvo Lietuvių Žurnalistų Sąjunga, kurios pirm. kun. J. Vaišnys pradėjo pobuvį ir apibūdino sukaktuvinio veiklą. Programai vadovavo Eglė Juodvalkytė. Apie Railos kūrybą kalbėjo Titas Antanaitis. Kalbėjo ir pats sukaktuvininkas, dėkodamas pagerbimo rengėjams ir pasisakydamas aktualiais lietuvių tautos išlikimo reikalais.

Lietuvių Žurnalistų Sąjungos centro valdyba paskelbė konkursą jauniems žurnalistams. Ji ragina jaunosius žurnalistus, iki 30 metų amžiaus, rašyti į laisvojo pasaulio lietuvių spaudą ir kviečia dalyvauti Daužvardžio fondo konkurse.

Konkurso dalyviai, iškirpę iš laikraščių savo rašinius, spausdintus nuo 1974 m. sausio 1 d., ar padarę jų foto kopijas, atsiunčia tą įrodymą medžiagą iki 1974 m. lapkričio 1 d. LŽS-gos pirm. kun. J. Vaišniui, SJ adresu: 2345 West 56th St., Chicago, Ill. 60636.

Konkurse gali dalyvauti visų lietuvių laikraščių jaunieji bendradarbiai, neišskiriant jaunimui skirtos spaudos.

Pinigines premijas paskirs LŽS-gos centro valdyba savo posėdyje lapkričio 6 d.

Radio valandėlių jaunieji bendradarbiai ar laikraščių foto reporteriai gali konkurse dalyvauti, valandėlių vedėjams ar laikraščių redaktoriams juos raštu rekomendavus.

Praeities apybraižos - tokiu pavadinimu išėjusi pedagogo Jono Valaičio prisiminimų knyga, spausdinta Naujienose, apima 1900 - 1950 metų laikotarpį iš autoriaus gyvenimo ir jo veiklos lietuvių visuomenėje ir kultūroje, didžia dalimi pedagoginėje srityje. Knyga turi 12 skyrių, 288 psl. Ją išleido autoriaus brolis Kazys Valaitis.

Marijaus Katiliškio naujų novelių rinkinys Apsakymai netrukus išėina iš spaudos. Leidžia Algimanto Mackaus knygų fondas. Neseniai viena jo knygų buvo perspausdinta Lietuvoje.

Dail. Anastazijos Tamošaitienės dailės paroda Ciurlionio galerijoje vyksta nuo spalio 11 iki spalio 20 d. Parodą rengia švėkšniškių draugija.

Pirmyn choras ruošia Šuberto muzikos veikalą "Meilės daina". Premjera numatoma 1975 m. kovo pradžioje.

Šv. Kazimiero kapinių albumas, vienas Lietuvių Foto Archyvo suplanuotos serijos leidinių, netrukus išėina iš spaudos. Albume bus didelis rinkinys paminklų nuotraukų ir eilė rašinių, apibūdinančių kapines ir jų istoriją. Po šio albumo žada išėiti albumai apie Pensilvanijos lietuvius, lietuvius muzikus ir kt.

A. Šlutas, lietuvių TV programos vedėjas, ir valdybos narė P. Šlutenė padarė pranešimus apie lietuvių televizijos veiklą, finansus ir ateities planus rugsėjo 30 d. jų TV studijoje įvykusiame vietos organizacijų ir visuomenininkų susirinkime. Visi pripažino, kad TV programa sėkmingai atlieka informacijos darbą, tarnauja lietuviškam gyvenimui ir veiklos išryškinimui. Nutarta paremti lapkričio 17 d. numatytą suruošti banketą, iš kurio tikimasi gauti pelno TV programos išlaidoms padengti.

"Lietuvių Televizijos" programos ikūrėjas ir vedėjas Tolius Šlutas sveikina atvykusius į programos gegužinę, sutraukusių daug lietuvių. T. Šlutas turi išteigęs ir reklaminiams filmams gaminti studiją, kurioje jis paruošia filmus įvairioms televizijos programoms.

Casimir Oksas, Chicagoje gimęs lietuvis, reiškiasi Chicagoje lietuvių veikloje. Jis republikonų kandidatas Chicago Sanitary District patikėtinio pareigoms. Nuotraukoje jis kalba Chicagoje lietuvių grupei gegužinėje.

Algis Regis jau ne pirmi metai vadovauja komitetui, kuris rūpinasi atstatyti lietuviškas tradicijas šv. Kazimiero kapinėse. Čia jis kalba lietuvių susibūrimė.

Edv. Sulaičio nuotraukos

Lietuvoje

Paruošė Vytautas Zalatorius

LINAI

Linai Amerikoje mažai težinomas augalas, nors juo būna apsėta iki vieno milijono ha (1 ha = 2,5 akro). Tuo tarpu Lietuvoje 535-iuose linais apsėti 44,000 ha, kas sudaro žymų dirbamosios žemės procentą. Ir kai Lietuvoje liną labiausiai brangina dėl jo pluošto, tai Amerikoje - dėl jo sėmenų aliejaus. Tuo tarpu į šį kraštą lino staltiesės aukštomis kainomis importuojamos iš Airijos ir Belgijos.

Nežiūrint didėjančios vilnos, medvilnės ir dirbtinio pluošto konkurencijos, linas Lietuvoje turi daug šalininkų. Šią vasarą Upytės bandymų stotyje, prie Panevėžio, buvo susirinkę mokslininkai, linų augintojai ir žurnalistai aptarti šios kultūros ateitį.

Buvo prieita išvada, jog linų gamybą reikia koncentruoti keliolikoje didelių ūkių ir geriau mechanizuoti visą produkcijos ciklą: trašų barstymą, piktžolių naikinimą, linų rovimą, džiovinimą, kūlimą ir sandėliavimą.

Diskusijų dalyviai nusiskundė, jog dabartiniai mineralinių trašų barstytuvai nevienodai paskirsto trašas. Dėl to pasėliai išauga nevienodo ūgio, kas apsunkina linų perdirbimą. Piktžolės - rūgtys, vijokliai, aklės - prisitaikė prie herbicidų, kurie ir taip brangūs. Tuo tarpu piktžoles išnaikinti galima būtų skutant raženas prieš sėją. Bet tam trūksta mašinų.

Keturi penktadaliai linų nuimami kombainais, bet jų irgi trūksta. O be to, kombainai rauna kartu su piktžolėmis ir riša ne taip gražiai kaip žmogus, kas ir vėl atsiliepią į galutinį produktą. Neužtenka taip pat ventiliatorių linų džiovinimui ir specialių kuliųjų sėmenims atskirti. Bet gal blogiausia, kad, suvežus linus į fabrikus, nėra, kur dėti. Jie paliekami lauke, kur maždaug trečdalis per metus sugenda. O pasitaiko, kad jie taip ant vėjo ir lietaus išguli net iki trejų metų, anot kalbėjusiųjų liudijimo.

Daugiausia linų auginama Šakių, Pasvalio ir Plungės rajonuose. Iš paskirų ūkių šioje srityje plačiai žinomi Upytės bandymų stoties eksperimentinis ūkis, Panevėžio rajono "Artojo" kolūkis, Rokiškio rajono Gerkonų kolūkis ir kiti. Sėmenų aukščiausias derlius Upytės eksperimentiniame ūkyje yra 2,4 cent. iš akro (1 cent. = 220 sv.). Tai maždaug 10 kartų daugiau negu vidutinis Lietuvos derlius. Tuo tarpu Amerikoje sėmenų vidutinis derlius yra 2,1 cent. iš akro.

PRAMONĖ

Kas Amerikoje nežino elektrinių rankšluosčių, kurie išvietėse džiovina nuplautas rankas ar veidą, pūsdami šiltą orą. Lietuvoje tokius patobulintus aparatus pradėjo gaminti Laboratorinių elektros krosnių įmonė Utenoje. Aparatą sukonstruktavo vilniečiai inžinieriai. Modelis pavadintas "Vėjeliu". Juo galima džiovinti ir plaukus. Ši įmo-

Perkūno namai Kaune

nė taip pat gamina elektrinius galštuvus, spynas ir "Saulutes" grybams, vaisiams ir daržovėms džiovinti. Mat Lietuvos šeiminkės maisto žiemai dažnai prisiruošia pačios.

Jūrės miestelyje, netoli Kazlų Rūdos, veikia medžio apdirbimo kombinatas. Jame statomas klijuotų konstrukcijų cechasis iš aliuminio ir stiklo. Jis pradės darbą dar šįmet. Plokštės bus naudojamos statybose. Įrengimai joms gaminti užpirkti Vakarų Vokietijoje.

Kapsukas, buvusi Marijampolė, vystosi į didelį pramonės centrą. Baigiama statyti verpykla, pieno, konservų gamykla. Numatyta artimai ateičiai autoremonto dirbtuvės, spaustuvė, keramzito-dujų-betono plokščių gamykla. Plokštės bus naudojamos namų statybai. Nuo seniau Kapsuke jau veikė cukraus fabrikas, konservų ir sviesto gamykla, malūnas, skerdykla, linų apdirbimo ir vilnonių audinių fabrikas, baldų fabrikas, didžiausia Baltijos maisto pramonės įrengimų gamykla, automobilių atsarginių dalių dirbtuvė, metalo dirbinių gamykla ir kombinuotų pašarų fabrikas.

Beveik visi darbininkai ir tarnautojai Lietuvoje priklauso profsąjungoms ("unijoms"), kurios turi 1.233.578 narius. Daugiausia narių turi žemės ūkio ir paruošų darbinin-

kų ir tarnautojų profesinė sąjunga - 275.331. Profsąjungos Lietuvoje yra darbdavio, t. y. valstybės, įrankis papildomiems mokesčiams ir darbui išgauti. Daug profsąjungų darbuotojų laisvalaikį aukoja tam, ką kituose kraštuose atlieka apmokami įmonių personalo skyriai. Iš viso Lietuvoje veikia 19 profsąjungų.

"SKRYNINGAS"

Po pramonės, partija tur būt daugiausia svarbos priduoja švietimui. Anksčiau "valymai" buvo mažiau ar daugiau siejami su pačia partija. Nuo sekančių metų jie palies ir mokytojus. Baigiantis partinių bilietų "keitimui", įvedamas mokytojų "atestavimas" kas penkeri metai. Svarbiausias atestavimo tikslas, kaip spaudai paaiškino Lietuvos Švietimo ministerijos kadru skyriaus viršininkas V. Valkūnas, yra "didinti kiekvieno mokytojo asmeninę atsakomybę už vaikų mokymą ir komunistinį auklėjimą". Atestuojant mokytoją, pirmiausia bus atsižvelgta į jo "komunistinę moralę, idėjinius įsitikinimus". Atestacija bus vykdoma visoje Tarybų Sąjungoje. Mokytojo charakteristika parašys mokyklos direktorius su partijos ir profsąjungos atstovais. Mokytojas gaus vieną iš keturių įvertinimų: a) netinka mokytojo pareigoms, b) tinka su sąly-

Linėlius rové ne viena Liaudies daina

ga, c) tinka ir d) tinka ne tik savo pareigoms, bet dar ir vertas "Vyresniojo mokytojo" ar "Mokytojo metodininko" vardo.

Netinkamai įvertintas mokytojas negali kreiptis į teismą, o tik į tą pačią Švietimo ministeriją, kuri pati jo neigiamą įvertinimą bus patvirtinus. Šiuo atžvilgiu mokytojų teisinė padėtis yra blogesnė už kitus darbuotojus, kurie gali skųstis teismams dėl savo atleidimo iš darbo. Naujos atestavimo taisyklės netaikomos aukštųjų ir amatų mokyklų mokytojams, o tik bendrojo lavinimo mokyklų I - IX klasių pedagogams.

TRUMPAI

Vilniečiai pernai pasižymėjo civilinėje gynyboje. Už tai jiems šįmet buvo įteikta pereinamoji Raudonoji vėliava ir taurė už propagandini darbą šioje srityje. Eilė darbuotojų apdovanoti "TSRS civilinės gynybos garbės ženklu". Kariniam pasiruošimui ten skiriamas didelis dėmesys.

Rugpjūčio mėnesį Lietuvoje pora dienų "ilsėjosi" Maskvos Politinio biuro narys A. Selepinas, profsąjungų centro tarybos pirmininkas. Tai vienas iš 15 aukščiausių TS pareigūnų. Jis susipažino su Palanga ir Vilniumi. Kalbėjosi, be kitų, ir su Lietuvos kompartijos centro komiteto II sekretoriumi V. Charozovu, kuris laikomas Maskvos vietininku Lietuvoje.

Tokie aukščiausių rusų valdininkų vizitai į Lietuvą vyksta periodiškai.

Pernai veiksmų audra sukėlė oficialus amerikiečių konsulo Leningrade vizitas Lietuvoje. Siemet, rugpjūčio pabaigoje, tą patį padarė prancūzų generalinis konsulas Leningrade Z. Mativė. Svečias kalbėjosi su partijos pareigūnais ir lankė Vilniaus įžymybes. Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijoje, kaip jau įprasta, jam buvo rodomi propagandiniai filmai.

Rugsėjo pradžioje iš koncertinės kelionės po Austriją grįžo Vilniaus universiteto dainų ir šokių ansamblio grupė. Studentų koncertus išgirdo ir pamatė 13,000 austrų. Ansamblis buvo pakviestas į Burgenlando liaudies muzikos festivalį. Viešnagė truko 10 dienų. Ją organizavo Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugija. Ansambliui vadovavo V. Aleksandravičius.

Lietuvoje spalio pirmą savaitę įvyko tradicinis Muzikos ruduo. Šįmet skirtas kompozitoriaus J. Gruodžio 90-osioms gimimo metinėms paminėti. Jis pradėtas kompozitoriaus tėviškėje Antazavėje (Zarasų rajone), o užbaigtas koncertu Filharmonijos salėje Vilniuje. Lietuvos kompozitoriai grupėmis lankėsi Aukštaitijoje ir turėjo koncertus susitikimus su dirbančiais, moksleiviais ir mokytojais.

Grižau į gimtinę...

NELĖ LAPĖ

Tėsinys

Miela buvo pagaliau asmeniškai susipažinti su Vytautu Kazakevičium ir jo kolegomis. Labai gražiai priėmė, apdovanojo trim naujai išleistomis knygomis ir dviem vėliausiomis Lietuvos Ansamblio plokštelėmis. Sėdėdami kabinete, gerdami kavą, aptarėme mano pageidavimą iš Vilniaus išvažiuoti ir aplankyti Kauną, Biržus ir kitas man reikšmingas vietas. Leidimus davė, galiu laisvai su giminėmis pavažinėti ir pas juos pernaktuoti Kaune. Šiuo laiku taip pat sužinojau, kad, jei norėčiau viešnage Lietuvoje pratęsti, to jau negalima padaryti - mat, reikia tą atlikti mažiausia 10 dienų iš anksto lėktuvams sutvarkyti. Buvau nusivylus, bet supratau, kad mūsų lietuviai atstovai ne viską gali įvykdyti, ką norėtų. . . . Na, vis vien, gavusi leidimą išvažiuoti iš Vilniaus, tai jau laikiau didele dovana.

Galė Dauguvietytė

Į viešbutį su manim parėjo Galė Dauguvietytė, nes šią dieną buvova pasiskyrusios ilgam pasikalbėjimui. Su Gale, kaip ir su Zinute, pradėjome susirašinėti vaikystėje per tą patį žurnalą "Žiburėlių". Dabar Galė valdžios atžymėta, pagerbta televizijos rašytoja, sukūrus labai lietuvių mėgiamą pastovią TV programą "Petraičių Seima". Sužinojusi, kad atvažiuoju į Vilnių, Gale specialiai

Su dėdės Balio šeima Kaune, kur taip rūpėjo nuvažiuoti.

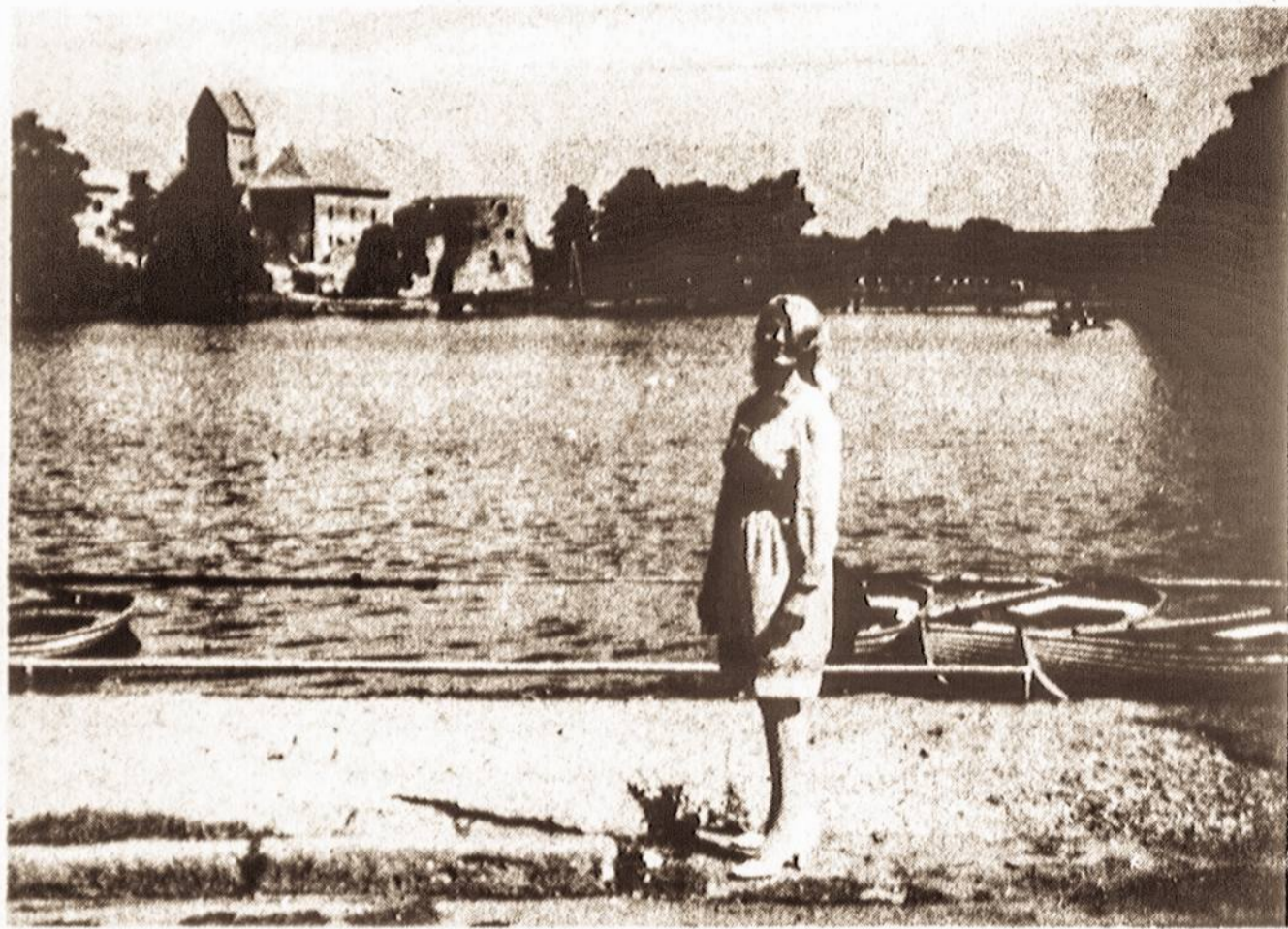
atskrido (nors skristi mirtinai bijo) iš pajūrio, kur su vyru atostogavo - norėjo nors porą dienų pabūti su manim. Ji labai gyva, gana dramatiška mergina - na, pagaliau paveldėjusi artistišką talentą ir būdą iš savo mamytės, žymios aktorės Nelės Vosyliūtės-Dauguvietienės ir iš tėvo, žymaus režisoriaus-aktoriaus Boriso Dauguviečio.

Mums besišnekant, atvažiavo pusseserė Laimutė mane pasiimti pas save į namus, Vilniaus Karoliniškių rajone. Pasakė, kad mano dėdė Stasys irgi dar nusprendė pasilikti ir ten mūsų laukia. Pakvietė kartu važiuoti ir Galę, kuri mielai sutiko.

Laimutės butas naujame, šešių aukštų name, gražiai, moderniškai įrengtas. Nė kiek nesiskiria nuo Amerikos geresnės rūšės apartamentų. Tik, žinoma, gana daug skiriasi nuoma - už keturis kambarius ji temoka tik mažytį procentą sumos, kurią aš moku New Yorke už mažesni butą. Bet juk mūsų ir algos žymiai didesnės, tai ir susilygina. Gavo butą per darbovietę laukusi kokį dešimt metų. Per kuri laiką gyveno su vyru ir vaikiu vienam kambarėlyje su bendra virtuvele. Dabar, gražiai įsikūrę gyvena su visais patogumais. Abu dirba, augina dvi dukreles. Kai jaunesnioji gimė, darbovietė Laimutei davė visus metus laisvo laiko, užtikrindami, kad darbas jos lauks. Jų nuomone, pirmus metus vaikučiui labai reikalinga motina. Iš viso, sužinau, kad moterys Lietuvoje yra labai gerbiamos ir kad Moters Diena yra viena svarbiausių valstybės švenčių.

Šį vakarą pirmą sykį susipažįstu su mažu kukuliuku, savo dukterėčia Nelyte. Ji vargšėlė nelabai gerai jautėsi. Vėliau Laimutė sužinojo, kad karštis, po poros dienų praėjo. Po labai linksmo vakaro, su dėde Stasiu ir Gale grįžome į Vilniaus didmiestį. Stasys busu išvažiavo namo į Smilgių kaimą, o su Gale turėjome jau atsiveikinti - rytoj anksti grįžta pas vyrą tęsti atostogų.

Parvažiavau į viešbutį jau gana

Saulės spinduliuose paskendęs ežeras, o jame - pilis.

vėlai, apie 11 val. Bet dar nejučiu nuovargio, nenorėjau miego - ir gerai, nes už pusvalandžio, kaip buvome sutarę, atvyko Zinutė su Balčiūnų dukromis, Vene ir Lile. Buvau nesvietiškai sužadinta Venės dovana - man specialiai išausta juosta kurioje įrašyta "Nele, sveika atvykus į gimtinę - Venija, Vilnius, 1974". Lilės dovanos - gražus Vilniaus albumas ir pačios paruošti grybai. Žinoma, neiškenčiau - turėjome paragauti. Apie 12:30 suskambėjo telefonas ir sužinojau, kad laukia mano užsakytas pasikalbėjimas su Amerika. Tėvelio balsas girdėjosi silpnai, bet galėjome vienas kitą suprasti. "Na, ar gerai Tave priėmė?" paklausė. Užtikrinau, kad jau geriau nelabai kas ir begalėtų jaustis! . . . Tėvelis pasakė, kad jaučiasi gerai, kad jam labai linksma, jog esu viešnage patenkinta. Užkabinusi ragelį, pajutau, rodos, dar laimingesnė - mat, dabar žinojau, kad namie viskas tvarkoje, kad galiu pilnai džiaugtis ir toliau tęsti savo viešnage tėvynėje. Tiesa, dar visos trys nustebome, kad toks pigus buvo mano pasikalbėjimas - tik 8 rubliai už tris minutes. Tai patyrė, visi mano draugai ir giminės pasakė, kad šventėmis jau tikrai man paskambins į Ameriką! . . . Atsišveikinom su draugėmis arti 2 val. ryto. Jas išleidusi, susipakavau čemodaną rytojaus kelionei į Kauną. Kažkaip jaučiau, kad rytoj prasidės mano tikrasis grįžimas į tėvynę. . . .

Pusbrolis Stasys prisistatė lygiai 9 val. ryto, kaip buvome susitarę.

Pavalgę lengvus pusryčius viešbučio valgomajame, išvažiuojame į Kauną. Stasys, norėdamas, kad man tektų daugiau Lietuvos pamatyti, sakė važiuos ne pačiu tiesiausiu keliu. Esu labai nustebinta kokie geri iš viso Lietuvos keliai. Dar prisimenu jaunystės dienas, kai labai dažnai kelyje tekdavau į dumblą iklimpti - ir, žinoma, ne su automobiliu, bet su vežimu ir arkluku. . . .

Gėrėjausi Lietuvos gamta - tokios gražios pušys ir berželiai, ir gėlytėmis nusagstyti laukai. . . "Ji tokia pat graži, Stasy", pasakau labai susijaudinusi, "mano Lietuva tokia pat graži, kaip aš prisimenu! . . ." Jis, vietoj atsakyti, sustabdo automobilį ir man nuskina keletą mėlynų žiedelių, kuriuos vaikystėje taip mėgdavau. . . .

Ir staiga, be jokio perspėjimo, privažiuojame vaizdą, kurio tur būt, niekad neužmiršiu - saulės spinduliuose paskendęs ežeras, kuriame matyti gražioji Trakų pilis. Prie kranto pristatyta daug turistų automobilių ir autobusų. Daug jų iš Latvijos, Estijos ir kitur. Žmonės plaukioja laiveliais, džiaugiasi gražia, saulėta diena. Žiūrėdama į ežerą ir į pilį, šiuo momentu pajuntu tokią meilę Lietuvai, mano tėvynei, kad to jausmo negaliu net žodžiais išreikšti. . . Ji yra mano, ir aš esu laiminga, kad galiu nors dalele prie jos prisidėti, kad esu jos vaikas. . .

(Bus daugiau)

Dar kiek toliau pakeliavę, išbaidėme gandrų.

Vaizdas iš iškilmų, atidengiant Martin Radtkei paminklinę lentą centrinės bibliotekos grindyse prie pagrindinio įėjimo.

New Yorko miesto mero pavaduotojas James A. Cavanaugh, apsuptas lietuvių, su bibliotekos direktorium Richard W. Couper prie paminklinės lentos.

VIENYBĖ, 1974 m. spalio-Oct. 10 d.

Lietuviai su Martin Radtkes jaunystės draugais iš k. d.: Romas Kezys, Anna Schwann ir Mita Samson su vyrais ir draugu ir Jonas Valaitis.

Martin Radtke su savo jaunystės draugais.

THE ENGLISH VIENYBĖ

THE GIFT OF MARTIN RADTKE TO NEW YORK LIBRARY

New York City Deputy Mayor James A. Cavanaugh officiated October 1st at a New York Public Library dedication honoring an immigrant - turned - benefactor. Joined by Library President Richard W. Couper, City and Library officials and hundreds of onlookers. Cavanaugh unveiled a marble plaque in memory of Martin Radtke, the Lithuanian immigrant whose gratitude to the Library materialized as a bequest amounting to hundreds of thousands of dollars.

The marble plaque, set in the floor of the Fifth Avenue entrance to the Library's Central Building at Fifth Avenue and 42nd Street, bears an inscription from the will of Martin Radtke (1883-1973): "I had little opportunity for formal educa-

tion as a young man in Lithuania, and I am deeply indebted to The New York Public Library for the opportunity to educate myself. In appreciation, I have given The Library my estate with the wish that it be used so that others can have the same opportunity made available to me".

Martin Radtke's bequest was a singular one; it could be done only by a man who had amassed great wealth - it could be given only by a man with wide - ranging imagination and with an extraordinary sense of gratitude. But in his reaction to the Library's gifts to him, Martin Radtke personifies the millions of immigrants who found in The New York Public Library the free-handed outpouring of the kind of wealth no money can buy.

Who Was Lithuanian Born Martin Radtke?

On June 19, 1973, The New York Public Library learned it had been named a prime beneficiary in the will of Martin Radtke, who had died at eighty-nine the previous March. The news arrived in a letter from Mr. Radtke's lawyer to Library President Richard Couper, and it came as a complete surprise. Accompanying the letter was a copy of Radtke's will. The will provided for several relatives and one dear friend but left the bulk of the estate to the Library, a sum in the hundreds of thousands of dollars. No one in the Library administration had ever heard of Martin Radtke.

Library officials were delighted but mystified. Though the Library receives bequests from time to time, sizable ones such as this are usually left by people who are known to the Library over a long period.

Then who was Martin Radtke? Why had he emerged from nowhere to leave the major portion of his considerable estate to the Library?

It has not been easy to piece together his story and, having done so, much of the question still remains. Radtke was an elusive man. He spoke little and kept mostly to himself; he never married and had but one close friend. Most of what we know of him was told us by this dear friend of more than forty years, who has asked that her name not be disclosed. The Library is grateful for the light she has so helpfully shed.

Here, then, complete, or incomplete, with many gaps and vaguenesses, is the sum of our knowledge about Martin Radtke. He was born in Lithuania, in 1883, the son of an impoverished peasant. His mother died when he was three and he was

raised, along with his brother and sister, by his grandmother. Radtke went to school until he was fourteen, and for many of those years did some sort of work for the local pastor - gardening, perhaps, as he was to do later on in this country - sending his scanty wages to his father for safekeeping, in an early display of the thriftiness that would one day help him grow rich. After dropping out of school, Radtke continued full time with the pastor for several years, before moving on to Germany and a better paying job in the Krupp steel mills. Maybe it was a yearning to come to America, and the need of money for the trip, that took him to Germany, we cannot be sure. We only know that he worked there for many years, steadily sending money home to his father to save for him.

In 1913, Martin Radtke came to the United States and, though unable to speak or read English, found a job in New Jersey as a gardener. A short time later, World War I erupted and wiped out the savings Radtke's father had accumulated for him over the years. It may have been this loss which convinced him that a nest egg in Lithuania was too perilous a hedge against the future and that he must do something more constructive than salt his money away in the old country, a little at a time. In short, he determined to make his fortune. Presumably, he had learned to speak and read English, for now, after two years, he quit his job as a gardener, moved into a room in Manhattan, and began to educate himself about business and finance in the Library's Economics Division, at Fifth Avenue and Forty-Second Street.

This was the beginning of Radt-

New York City Deputy Mayor James A. Cavanaugh unveils a marble plaque in memory of Martin Radtke, a Lithuanian immigrant.

ke's association with the Library, which was to be a dominant factor in his life. He spent all his waking hours there. He read and studied and thought. As he mastered the intricacies of stocks and bonds, of marketing, accounting, and balance sheets, his confidence grew. We do not know when it happened, but one day Radtke felt ready. Certain of his acumen, he made his first investments in the stock market, using money he had saved from his job in New Jersey and whatever he had managed to bring with him from Europe.

In the coming years, he would divide his days between his brokers' offices and the Library, keeping his eye alternately on his burgeoning portfolio and on the books he had come to love. As his fortune grew, his intellectual interests widened. He no longer confined his reading to the practical subjects of the Economics Division but became interested in art, literature, science, and history, reading widely in all of them. He was becoming and became, an educated man. "No matter what you ask Martin, he knows", is the way his old friend sums up his learning, and adds that he attributed it all to the Library.

During the nineteen twenties, the Library and the stock market were Radtke's whole life. If there were other activities they were few, judging from what his friend has told us of his character. He lived very simply, dressed well but otherwise never showed off his

wealth. He was quiet, independent, and proud, a man who would not let anyone do anything for him, though he did things for others. (He sent money to support his father, until the old man died, in 1936, and to his brother, who had moved to Germany, and to his sister in Lithuania. When Lithuania later dropped behind the Iron Curtain and he could no longer send money, he sent her huge packages of food.) He loved his life in the stock market and at the Library, and he needed little else.

In 1929, things changed suddenly for Radtke. The crash caught him heavily margined. His investments had been shrewd enough to prevent his being wiped out completely, but his losses were heavy. His lifestyle changed radically and he was forced to find a job for the first time in sixteen years.

Once again, he found work as a gardener, this time in charge of a large greenhouse on the estate of a wealthy family in Rye, New York. The job demanded that he work seven days a week, with no days off, at a salary of \$100 a month. Nevertheless, he patiently set about rebuilding his shattered fortune. His work schedule hardly made it easy for him to get into the city, but he managed somehow to take one day every month and come to New York, using the day to see his broker and to visit the Library. If necessary, he could have justified these excursions on horticultural grounds, as his employer was an

(Cont. on pg. 9)

VIENYBĖ, 1974 m. spalio-Oct. 10 d.

She Is "Crown Princess of Lithuania"?

On October 7th the New York Daily News published the following story by Bob Master:

For Palmina Lapins, once the crown princess of Lithuania, it has been a long and rocky road to her present job as sandwich server in the Princeton University student center.

Sent away to Latvia to college when she was 19, she never saw her parents again. First Russian troops, then Germans, and finally the Russians again in 1944, forced her to desert her homeland.

"You know, it's so much you have to go through, sometimes I think, I wonder how we survive", the 56-year-old Mrs. Lapins said yesterday.

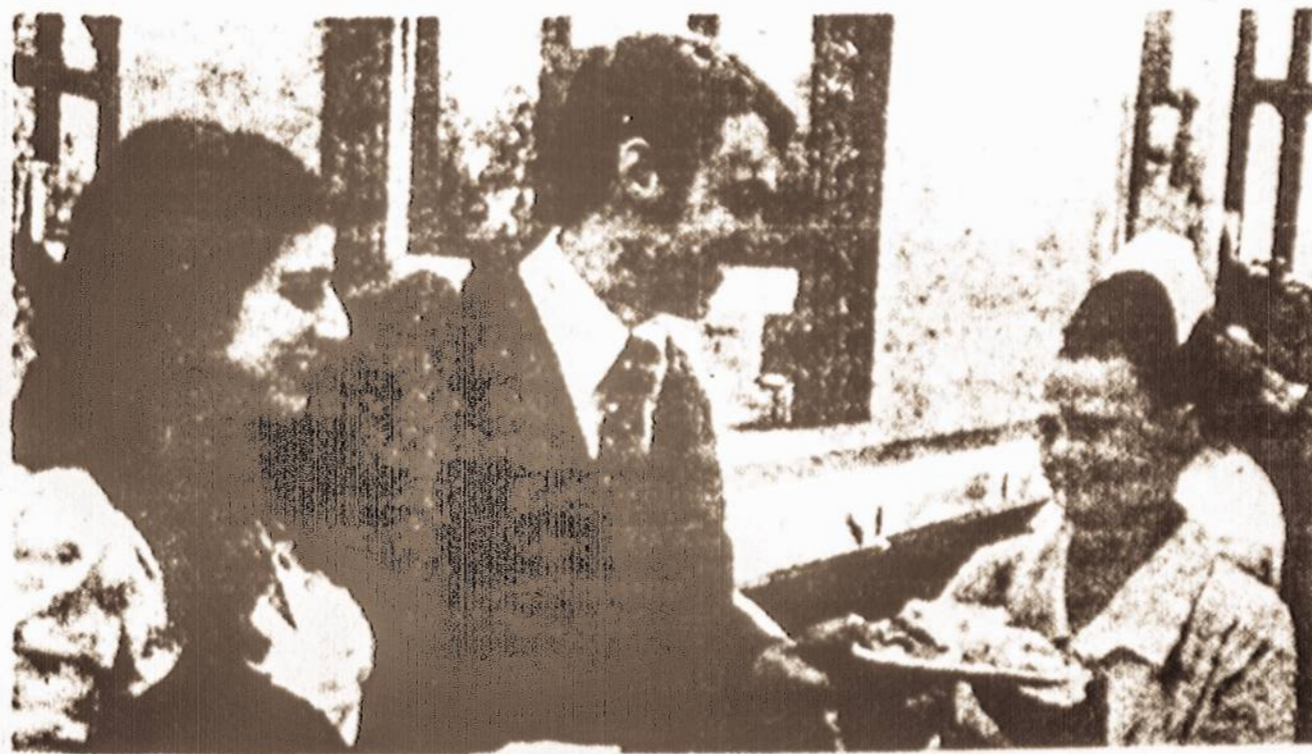
Mrs. Lapins and her husband,

Arnold, came to this country from Germany in 1951. Their possessions amounted to what they had on their backs. Mrs. Lapins spoke two words of English: "White bread".

They came to Princeton, N. J., where they lived ever since, at the invitation of an American who had known Mrs. Lapins' parents in Lithuania. But penniless and alone, the early years were difficult for the refugee couple.

"When we came here, we lived in one tiny room with no windows", said Mrs. Lapins, a friendly woman with twinkling blue eyes. "We didn't even have a bed to sleep on. We were sleeping on the floor".

But no matter how bad things might have been at first, it never compared to the terror the Lapins left behind in the old world. Both

Mrs. Palmina Lapins, crown Princess of Lithuania is serving Princeton students Denise De Nezzo of Flushing, N. Y. and Mark Schlossberg, Bergenfield, N. J.

their children were killed in air raids during the war, and Mrs. Lapins' mother, stripped of her possessions and honor when the Russians annexed Lithuania in 1944, now lives alone, in poverty.

"Now, everything's over", said Mrs. Lapins, tears welling up in her eyes. "Everything is split. My mother doesn't own anything. I still help my mother; I send packages to her".

Gradually, the Lapinses managed to build a new life. Lapins took a job in a local jewelry store, where he still works today, and Mrs. Lapins worked in a dry cleaning store. By 1960, they had saved enough money to buy the house they live in at 23 Markham Road.

In August 1973, Mrs. Lapins took her present job in the university

student center, where she has built up a reputation as a friendly and enthusiastic worker.

Vienybė telephoned Mr. Master, a student at Princeton University and a free-lance correspondent for the News in New Jersey, to ascertain how Mrs. Palmina Lapins derived the royal title of crown princess of Lithuania.

Mr. Master did not know, so we telephoned Mrs. Lapins directly. She spoke fluent Lithuanian and stated that some 200 years ago her mother's mother was queen of Lithuania and she inherited the title of crown princess.

Mrs. Lapins, who is married to a Latvian, refused to disclose her maiden name.

M. Radtke

(Cont. from pg. 8)

exotic-flower buff who insisted that he grow weird specimens in the greenhouse, and Radtke actually had to spend many hours reading up on them in the Library.

Slowly but surely, by investing his meagre wages astutely and by skillfully managing the remnants of his former holdings, Radtke recouped his fortune. In 1946, he left gardening forever and returned to the city to resume his old way of life. From then until his death, he once more parcelled out his days between brokerage offices and the Library, gradually devoting more and more of his hours to the Library, as time went on.

George A. Garjian, of Merrill Lynch, who was one of Radtke's brokers during those years, describes him as "a nice gentleman of the old school", who would always stand when Garjian's secretary came to the desk. He was unfailingly courteous but had no desire to initiate social relationships, and apparently he never spoke to the other "regulars" who came to the brokerage house to watch the tape. Nor had he any desire to spend money on himself. "I guess he wouldn't buy anything unless he really needed it", says Garjian. As far as we know, a few trips to Europe to visit relatives were the only substantial expenditures he

ever made on his own behalf. The trips each lasted three or four months and were always made by boat. It is unlikely that he ever travelled more luxuriously than tourist class, though his fortune in the years following 1946 rose to new highs. It is thought that his net worth far exceeded one million dollars, before the adverse market that began in the late sixties reduced his holdings. Radtke was deeply troubled by this unfavorable market, we are told. His friend says that he expressed sorrow before he died that he would not have as much to leave the Library as he would have liked.

Martin Radtke's gift is significant to the Library not only for its generosity but even more for what it symbolizes as an individual. For Radtke was in fact the idealized version of the Library user, deriving in full measure the endless possibilities for learning, growth, and pleasure that the Library offers, without charge, to everyone. In doing as he did, he represents the ultimate fulfillment of the Library's purpose.

Today's Library staff may not remember the quiet man who passed so many of his days here. But future users of The New York Public Library will never forget him.

SILVER BELL BAKING CO.

A. Radziunas, savininkas

MOSŲ SPECIALYBĖ LIETUVIŠKA DUONA, PYRAGAI VEDYBINIAMS IR KITOKIEMS POKYLIAMS.

43-04 Junction Blvd.

Corona, Queens, N. Y. 11368

Tel. 779-5156

HAVEN REALTY

TRAVEL AGENCY . MUTUAL FUNDS . INSURANCE

Perkant ar parduodant namus, išnuomojant butus, įgyjant apdraudus, federalinių ir valstybių (Income Tax) užpildymu, pirkimui piniginių perlaidų (Money Orders) ir įvairiausiais kitais reikalais, -- kreipkitės !

Joseph Andrusis - Tel. VI 7-4477
87-09 Jamaica Avenue
Woodhaven, N. Y. 11421

BILIETAI PARDUODAMI VISOMIS SUSISIEKIMO PRIEMONĖMIS Į VISAS PASAULIO VIETAS

Atdara kasdien nuo 9 v. r. iki 9 v. vak.

WINTER GARDEN TAVERN, INC.

VYT. BELECKAS
Savininkas

SALĖ VESTUVĖMS IR KITOKIOMS PRAMOGOMS. BE TO, DUODAMI POLAIDOTUVINIAI PIETŪS.

Pirmos rūšies lietuviškas maistas prieinama kaina.

1883 Madison Street • Brooklyn 27, N. Y.
(Ridgewood)

Tel. EVergreen 2-6440

Danutė Strimavičiūtė-Penikienė, 33 m. amžiaus, vėžio ligos pakirsta mirė rugsėjo 29 d. Palaidota Cypress Hills kapinėse. Jos vyras Gerimantas Penikas newyorkiečiams pažįstamas kaip fotografas ir skautų veikėjas. Velionė paliko tris dukrytes - Dainą, 9 m. amžiaus, Vidą - penkerių ir Sigitą - ketverių.

Velionė buvo gimusi 1941 m. liepos 3 d. Vilkaviškyje. II Pas. karo sukuriuose ji su šeima atsidūrė Vokietijoje ir augo Pfullingene, prancūzų zonoje. Į Ameriką atvyko 1949 m. Šeimai įsikūrus Stamforde, Conn., ji ten lankė mokyklą, priklausė skautėms ir kitoms lietuviškoms organizacijoms. Connecticut universitete, studijuodama matematiką ir vokiečių kalbą, priklausė lietuvių studentų klubui.

Šalia vyro ir dukrelių, jos liūdi jos mamytė A. Strimavičienė, jos brolis ir giminės ir gausūs draugai, kurie į jos laidotuves spalio 2 d. buvo atvykę ne tik iš New Yorko, bet Hartfordo, Bostono, Rochesterio, Toronto ir kt.

Washingtonė mirė Balys Paramskas

Washingtonė spalio 1 d. nuo širdies smūgio mirė teisininkas Balys Paramskas, sulaukęs 67 metų amžiaus. Gimė 1907 m. gegužės 6 d. Rygoje. Palaidotas spalio 5 d.

Buvo baigęs Šiaulių gimnaziją ir Vytauto D. Universiteto Kaune teisių fakultetą. Pradžioje dirbo Varpo akcinės bendrovės direktorium ir tose pareigose išbuvo iki bolševikų užėjimo 1940 m. Jis patobulino Varpo b-vės spaustuve, sustiprino b-vės finansinę padėtį ir tuo būdu užtikrino pagrindą jos leistai spaudai, Lietuvos Žinioms ir kt.

Nuo 1940 iki 1941 m. tarnavo Lietuvos Banke, nuo 1941 iki 1944 m. buvo poligrafijos tresto valdytojas ir advokatavo.

Iš Lietuvos pasitraukęs 1944 m. gyveno Prancūzijoje, kur nuo 1945 m. dirbo Strasburge popieriaus fabrike. 1951 m. atvyko į JAV ir Washingtonė nuo 1958 metų dirbo Kongreso bibliotekoje.

Lietuvoje dalyvavo studentų draugijoje "Varpe". Buvo pirmininku 1930-31 metais, studentų atstovybės I sekretorium 1930-31, Žalgirio korporacijos filisteriu, dalyvavo Valstiečių Liaudininkų Sąjungos centro komiteto posėdžiuose. Prancūzijoje šešerius metus buvo Strasburgo Lietuvių Draugijos sekretorium. Washingtonė 3 metus buvo Lietuvių Draugijos pirmininkas ir Tarptautinės Valstiečių Sąjungos (IPU) prezidiume Lietuvos Valstiečių Liaudininkų atstovo pavaduotoju.

ĮVAIRIOMS PROGOMS GĖLIŲ GAUSITE

Alice's Florist Shop

107-04 JAMAICA AVENUE, RICHMOND HILL, N. Y.

Maloniai kviečiame kaimynystėje gyvenančius tautiečius atsilankyti arba paskambinti telefonu 846-5454; Vakare 738-1946.

ČIA RASITE NUOŠIRDŲ LIETUVIŠKĄ PATARNAVIMĄ.

Namų pirkimo, pardavimo, apdraudos ir visais reikalais kreipkitės į

REAL ESTATE & INSURANCE

John Orman Agency

GERIAUSIAS PATARNAVIMAS

Pildomi miesto, valstybės ir federalinės valdžios mokesčių pareiškimai.

110-04 JAMAICA AVE. RICHMOND HILL, N. Y.

Telefonas

Virginia 6-1800

Mirus

Ievai Trečiokienei,

gilią užuojautą reiškia vyrui Albinui, sūnui Albinui, Jr., marčiai Al-donai Valaitytei, anūkams bei giminėms.

Natalija Kulbokienė

Mirus

Ievai Trečiokienei

gilią užuojautą reiškia vyrui Albinui, sūnui Albinui, Jr., marčiai Al-donai Valaitytei, anūkams bei giminėms.

Bronė Spūdienė

DAVENPORT 6-1656

ESTABLISHED 1941

Kodis Funeral Home

63-06 FLUSHING AVE.
MASPETH, NEW YORK

AUGUST W. KODIS

EDWARD A. KODIS

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI Funeral Directors

JUOZAS KAVALIAUSKAS

LICENSED PENNSYLVANIA AND NEW JERSEY

1601 S. Second Street, Philadelphia, Pa.

Telefonas: DEwey 4-5136

CHARLES J. ROMAN FUNERAL HOME

WILLIAM H. BEARD, SUPERVISER

1113 Mt. Vernon St., Philadelphia, Pa.

Telefonas: POplar 5-4110

M. P. BALLAS FUNERAL HOME

ALB. BALTRŪNAS-BALTON

660 Grand St., Brooklyn, N. Y. 11211

NOTARY PUBLIC Tel. STagg 2-5043

JOSEPH GARSZVA

UNDERTAKER AND EMBALMER

JOSEPH J. GARSZVA, Jr.

231 Bedford Ave., Brooklyn, N. Y. 11211

Telefonas: EVergreen 8-9770

ŠIE LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI IŠNUOMOJA
AUTOMOBILIUS ĮVAIRIEMS REIKALAMS

